
STUDIA Z DZIEJÓW ROSJI I EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Stanisław Boridzenko, *Просто сосед, паразит или враг-антагонист? Трансформация образа польско-российских отношений в школьных учебниках Российской Империи (1721–1917)*

Iryna Matiash, *Sowiecka kultura wobec rozprzestrzeniania kultury ukraińskiej w świecie w latach dwudziestych XX wieku jako narzędzie wojny przeciwko tożsamości ukraińskiej*

Michał Zacharias, *Strategia i taktyka polityczna Komunistycznej Partii Jugosławii – od momentu powstania do ataku Niemiec na ZSRS w czerwcu 1941 roku*

POLSKA AKADEMIA NAUK ■ INSTYTUT HISTORII

INSTYTUT HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

FUNDACJA INSTYTUTU HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

STUDIA Z DZIEJÓW
ROSJI I EUROPY
ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

TOM LIX

zeszyt 1

WARSZAWA 2024

**Publikacja dotowana ze środków publicznych Ministerstwa Edukacji i Nauki
Program „Rozwój Czasopism Naukowych”**

Redakcja

Daniel Boćkowski (redaktor naczelny), Mariusz Wołos (zastępca redaktora naczelnego),
Mariusz Kulik (sekretarz redakcji), Jan Jacek Bruski, Andrzej Furier,
Bartłomiej Gajos (asystent redakcji)

Komitet Redakcyjny

Iskra Bayewa (Uniwersytet Sofijski, Bułgaria), Tadeusz Epsztejn (Instytut Historii PAN, Polska),
Jiří Friedl (Univerzita Obrany, Brno, Czechy), Jarosław Hrycak (Narodowy Uniwersytet
„Akademia Kijowsko-Mohylańska”, Ukraina), Ēriks Jēkabsons (Latvijas Universitāte, Łotwa),
Renata Król-Mazur (Uniwersytet Jagielloński, Polska), Piotr Łossowski (Prof. em., Instytut
Historii PAN, Polska), Wojciech Materski (Instytut Studiów Politycznych PAN, Polska), Irina
Matiasz (Instytut Historii Ukraińskiej Narodowej Akademii Nauk w Kijowie, Ukraina; Centrum
Studiów Wschodnioeuropejskich Uniwersytetu Warszawskiego, Polska), Kimitaka Matsuzato
(Uniwersytet Tokijski, Japonia), Andrzej Nowak (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Historii
PAN, Polska), Aleksandr Rupasow (Petersburski Instytut Historii RAN, Rosja), Timothy Snyder
(Uniwersytet Yale, USA), Dariusz Staliunas (Litewski Instytut Historyczny w Wilnie, Litwa), Alicja
Stępień-Kuczyńska (Uniwersytet Łódzki, Polska), Jacek Tebinka (Uniwersytet Gdański, Polska)

Redaktorzy językowi

Ewa Bazyl (jęz. polski), Agnieszka Pospiszil (jęz. rosyjski),
Grażyna Waluga (jęz. angielski)

Adres Redakcji

Rynek Starego Miasta 31
00-272 Warszawa
e-mail: sdr@ihpan.edu.pl
<http://www.sdr-ihpan.edu.pl>

Makieta wnętrza i projekt okładki

Dariusz Górski

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
& Fundacja Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk,
Warszawa 2024

p-ISSN 1230-5057
e-ISSN 2353-6403
(wersja pierwotna)

Spis treści

ARTYKUŁY NAUKOWE

- Stanisław Boridzenko**, Просто сосед, паразит или враг-антагонист? Трансформация образа польско-российских отношений в школьных учебниках Российской Империи (1721–1917) / Just a Neighbour, a Parasite, or an Antagonist? Transformation of the Image of Polish-Russian Relations in School Textbooks of the Russian Empire (1721–1917) 5
- Hanna Marczevska-Zagdańska**, Dwie misje Archibalda C. Coolidge’a do Europy (1918–1919) / Archibald C. Coolidge’s Two Missions to Europe (1918–1919) .. 35
- Iryna Matiash**, Sowiecka kultura wobec rozprzestrzeniania kultury ukraińskiej w świecie w latach dwudziestych XX wieku jako narzędzie wojny przeciwko tożsamości ukraińskiej / Soviet Control over the Spread of Ukrainian Culture in the World in the 1920s as a Tool of War against Ukrainian Identity 61
- Maxim Karaliou**, Obraz ludności polskiej w Białorusi Sowietkiej w oczach komunistów Polaków z połowy lat dwudziestych XX wieku / The Image of the Polish Population of Soviet Belarus through the Eyes of the Belarusian Polish Communists in the Mid-1920s 89
- Kamila Kamińska-Chełminiak**, System radzieckiej cenzury w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku – zarys problematyki / The System of Soviet Censorship in the 1920s and 1930s: An Outline 115
- Jarosław Moklak**, Działalność statutowa oddziałów żeńskich Łemko-Sojuzu w Kanadzie (1935–1939). Wybrane aspekty / The Statutory Activity of the Female Branches of the Lemko Soyuz in Canada (1935–1939). Selected Aspects 133
- Izabela Krasieńska**, Polskojęzyczna prasa prawosławna w Drugiej Rzeczypospolitej na przykładzie „Gazety Prawosławnej” (1936–1937) / The Polish-Language Orthodox Press in the Second Polish Republic on the Example of *Gazeta Prawosławna* (1936–1937) 151

- Michał J. Zacharias**, Strategia i taktyka polityczna Komunistycznej Partii Jugosławii – od momentu powstania do ataku Niemiec na ZSRS w czerwcu 1941 roku / The Political Strategy and Tactics of the Communist Party of Yugoslavia: From Its Formation to the German Attack on the USSR in June 1941 173
- Piotr Paweł Chabiera**, Udział Mariana Morelowskiego w Mieszanej Komisji Specjalnej do spraw reewakuacji i rewindykacji mienia kulturalnego z Rosji / Marian Morelowski's Participation in the Special Mixed Commission for the Re-Acquisition of Cultural Property from Russia 203

RECENZJE

- Krzysztof Latawiec, Artur Górak, Jarosław Krajka, *Naczelnicy okręgów celnych i inspektorzy rewirów celnych w Królestwie Polskim w latach 1851–1914 (1918)*, [t. 1], Lublin 2023, ss. 284; *Dyrektorzy komór celnych w Królestwie Polskim w latach 1851–1914 (1918)*, [t. 2], Lublin 2023, ss. 785; *Naczelnicy niższych organów administracji celnej w Królestwie Polskim w latach 1851–1914 (1918)*, [t. 3], Lublin 2023, ss. 786, Wydawnictwo Towarzystwa Nauki i Kultury „Libra” (**Wiesław Caban**) 223

„Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”

Wytyczne dla autorów

I. Uwagi ogólne

- 1) **Aby artykuł mógł zostać przyjęty do druku, musi spełniać następujące kryteria:**
 - Być wynikiem samodzielnych badań, niepublikowanych wcześniej w innych czasopiśmie.
 - Spełniać kryteria formalne i uwzględniać wskazówki redakcyjne.
 - Otrzymać dwie pozytywne recenzje zgodnie z zasadami *double-blind review*.
 - Musi być zgodny z zasadami „zapory ghostwriting”. Wszelkie ujawnione przypadki *ghostwriting* (ukrycia swego udziału przez autorów lub pisania tekstu na zamówienie) i *guest authorship* (dopisywania do listy autorów osób, których udział w powstaniu tekstu był znikomy) będą podawane do publicznej wiadomości na stronach internetowych naszego czasopisma. O fakcie tym poinformowana zostanie także jednostka organizacyjna zatrudniająca autora.
 - W uzasadnionych przypadkach Redakcja może zażądać oświadczenia o wkładzie autora/autorów zgodnie z zasadami zapory ghostwriting.
 - Autorzy mogą być poproszeni o złożenie oświadczenia o źródłach finansowania publikacji, wkładzie instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń i innych podmiotów (*financial disclosure*).
- 2) Redakcja przyjmuje teksty w **wersji elektronicznej** w następujących formatach: **doc, docx, rtf**.
- 3) Teksty artykułów nie powinny w zasadzie przekraczać **objętości 50 tys. znaków, licząc ze spacjami i przypisami** (ok. 30 stron znormalizowanych), a teksty **recenzji – 18 tys. znaków ze spacjami i przypisami** (ok. 10 stron znormalizowanych). Redakcja zastrzega sobie możliwość skracania tekstów.
- 4) Teksty **nie powinny być formatowane**, np. przez użycie odmiennych rodzajów czcionek, czcionki rozstrzelonej (zamiast rozstrzeleń należy stosować pogrubienia). Kursywa może być stosowana wyłącznie w opisach bibliograficznych, do zapisów tytułów. Zaznaczenia wymagają jedynie kolejne akapity.
- 5) Artykuły należy nadsyłać w postaci elektronicznej, w formie załącznika, drogą mailową na adres sdr@ihpan.edu.pl.
- 6) O przyjęciu artykułu do druku autorzy powiadomieni zostają drogą elektroniczną.
- 7) W przypadku potrzeby poprawienia bądź uzupełnienia złożonego tekstu zgodnie z wytycznymi recenzentów **czas wykonania tych zmian wynosi 21 dni od daty przysłania uwag recenzenta lub redakcji**. Brak poprawionego tekstu w wyznaczonym terminie oznacza przesunięcie go do następnego numeru.
- 8) Teksty do korekty autorskiej otrzymuje się w pliku PDF. Wszelkie uwagi należy dołączać przesyłając plik zawierający informacje o dostrzeżonych błędach. Można też wydrukować przesłany plik i nanieść korektę, a potem nadesłać na adres redakcji. Przekroczenie terminu nadesłania korekty autorskiej oznacza opublikowanie artykułu zgodnie z wysłaną podstawą.
- 9) **Teksty artykułów** powinny mieć następującą **strukturę**:
 - imię i nazwisko autora (u góry po lewej stronie);

- afiliacja – w formie wymaganej przez instytucję zatrudniającą (w innych wypadkach podajemy miejscowość);
- tytuł artykułu w **języku polskim i angielskim**;
- zarys treści w **języku polskim** (objętość 400–700 znaków) oraz w **języku angielskim – krótkie omówienie treści artykułu**;
- słowa kluczowe w **języku polskim i angielskim** – 5–7 słów lub fraz;
- treść artykułu;
- bibliografia przywoływanych w przypisach publikacji;
- streszczenie w **języku polskim i angielskim** (objętość 1000–1800 znaków) – krótka prezentacja treści artykułu, zawierająca rezultaty przeprowadzonej analizy, płynące z niej wnioski oraz omówienie zastosowanej metodologii;
- krótka nota o autorze w języku polskim (angielski opcjonalnie) – 200–400 znaków (podstawowe miejsce pracy i aktualny adres e-mailowy, ewentualnie zainteresowania badawcze autora).
- Obowiązkowo należy podać pełny adres podstawowego miejsca pracy oraz aktualny adres e-mail. Są to dane niezbędne do indeksowania.

Zarys treści, słowa kluczowe i streszczenie mogą być przetłumaczone w wydawnictwie podczas przygotowywania tomu do publikacji, jednak materiały przesłane przez autora muszą zawierać wszystkie elementy w języku polskim.

- 10) Struktura artykułów recenzyjnych, recenzji i notek recenzyjnych:
 - Artykuły recenzyjne: imię i nazwisko autora oraz tytuł artykułu recenzyjnego podajemy na początku tekstu.
 - Recenzja: imię i nazwisko autora podajemy pod tekstem recenzji.
 - Notka recenzyjna: podpisujemy pod tekstem inicjałem autora.
 - Układ: nad tekstem zamieszczamy nagłówek: imię (rozwinęte) i nazwisko autora recenzowanej pracy, kursywą zapisujemy pełny tytuł według strony tytułowej (gdy recenzja dotyczy pracy zbiorowej lub edycji źródłowej po tytule podajemy pełne imiona i nazwiska redaktorów lub wydawców; jeśli praca jest wielotomowa – liczbę tomów lub części cyframi arabskimi, np. t. 1–2), miejsce i rok wydania, nazwę wydawnictwa, liczbę stron, ewentualnie nazwę serii wydawniczej. W nagłówkach stosujemy skróty w języku recenzowanej pracy, np. ed., bearb. von, hrsg. von itp.
- 11) **In memoriam**
 - Układ: w tytule imię i nazwisko zmarłego wersalikami, poniżej, w nawiasie okrągłym dzień i datę z pełnymi nazwami miesięcy urodzenia i śmierci;
 - imię i nazwisko autora podajemy pod tekstem recenzji.

II. Zapis cytatów

1. Cytaty:

- Wszystkie cytaty powinny być zaznaczone cudzysłowem.
- Źródła cytowane w tekście podaje się w zasadzie w języku oryginału; w przypisach zaś, w miarę potrzeby, umieszczamy przekład.
- Cytaty źródłowe z rękopisów modernizujemy zgodnie z odpowiednią instrukcją wydawniczą.

- W wypadku słowiańskich alfabetów cyrylickich cytaty i opisy bibliograficzne podajemy w alfabecie oryginalnym.
- Cytowanych fragmentów źródłowych nie poprzedzamy i nie kończymy wielokropkiem.
- Opuszczenia w cytowanym tekście sygnalizujemy wielokropkiem w nawiasach prostokątnych: [...].

III. Pisownia imion, nazwisk i innych wyrażen określających osoby

- 1) Stosujemy oryginalną pisownię imion i nazwisk obcych lub pisownię przyjętą obecnie w polskiej tradycji naukowej, np. Szekspir, Waszyngton.
- 2) Imiona osób po raz pierwszy wzmiankowanych powinny być przytoczone w pełnym brzmieniu; w pozostałych przypadkach można podać inicjały imion i nazwisko lub tylko nazwisko, np. Kościuszko, Mickiewicz.
- 3) Osoby wymieniane w recenzjach występują bez stopni oraz tytułów naukowych i zawodowych. Słowo „Autor” piszemy wielką literą o ile odnosi się do autora recenzowanej pracy.

IV. Zapis skrótów, dat i innych określeń czasu oraz liczebników

- 1) W tekstach stosujemy ogólnie przyjęte skróty słownikowe: itd., m.in., etc., sygn., ver. (verso), rec. (recto) i inne.
- 2) Zapis dat w tekście:
 - miesiąc słownie, np. 5 września 1945 r.;
 - przy różnych stylach (kalendarzach): 25 października / 7 listopada 1917; 24 grudnia 1902 / 3 stycznia 1903 r.;
 - okresy od do: np. 1–10 maja 1975 r. (stosujemy półpauzę bez spacji), 1 maja – 10 czerwca 2001 r. (stosujemy półpauzę ze spacjami);
- 3) W przypadku braku daty dziennej miesiąc zawsze słownie, np. w marcu 1945 r.
- 4) Pisownia określeń „wiek”, „rok”:
 - przed – rozwinięte, np. w wieku XIX, w roku 1969;
 - po – skrócone, np. w XX w., w 1951 r.

V. Zapisy bibliograficzne

- 1) Przypisy należy numerować w ciągu i umieszczać na dole strony. W przypadku zbiegnięcia się w tekście odsyłacza do przypisu z przecinkiem, średnikiem lub kropką kończącą zdanie odsyłacz umieszczamy przed tymi znakami (z wyjątkiem skrótów, np.: w. lub r.).
- 2) W przypisach stosuje się skróty łacińskie pisane kursywą, np.: *ibidem*, *idem*, *eadem*, *iidem*, *op. cit.*, *loc. cit.*
- 3) Opis bibliograficzny od poprzedzającego go cytatu bądź wywodu oddziela się przecinkiem.

- 4) Miejsce wydania podaje się w języku oryginału. W przypadku występowania wielu miejsc wydania należy podać pierwsze trzy miejsca wydania lub tylko pierwsze z dopiskiem [et al.].
- 5) Zapis bibliograficzny publikacji książkowych: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, ewentualnie wydanie, miejsce i rok wydania, s.; np.: P. Chmielewski, M. Wilk, *Zarys dziejów ZSRR 1917–1977*, wyd. 2: Łódź 1985, s. 49.
- 6) Zapis artykułu w pracy zbiorowej: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, w: *Tytuł pracy zbiorowej*, red. inicjał imienia i nazwisko redaktora (redaktorów), ewentualnie tom (cyframi arabskimi), miejsce i rok wydania, s.; np.: A. Paczkowski, *Polacy pod obcą i własną przemocą*, w: *Czarna księga komunizmu. Zbrodnie, terror, prześladowania*, red. S. Courtois, N. Werth, J.-L. Panné, A. Paczkowski, K. Bartoś, J.-L. Margolin, Warszawa 1999, przeł. K. Wakar, s. 241.
- 7) Zapis artykułu w czasopiśmie oraz w wydawnictwie ciągłym o charakterze wydawnictwa zbiorowego: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, „Tytuł Czasopisma” (lub skrót tytułu, bez cudzysłowu), tom (ew. rocznik) cyframi arabskimi, rok wydania w nawiasie, numer lub zeszyt cyframi arabskimi, s., np.: T. Epsztein, *Nieznane fakty z biografii Romana Aftanazego (1914–2004)*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 50 (2015), z. 2, s. 105–118. Wszystkie elementy tytułów czasopism poza spójnikami zapisujemy wielkimi literami.
- 8) Serie wydawnicze zaznaczamy po miejscu i roku wydania w nawiasie okrągłym, np.: J. Tyszkiewicz, *Średniowieczne granice wytyczone wzdłuż rzek w Europie Środkowej*, w: *Z dziejów średniowiecznej Europy Środkowo-Wschodniej*, red. J. Tyszkiewicz, Warszawa 2007 (Fasciculi Historici Novi, t. 6), s. 145–152.
- 9) Stosujemy określenia skrótowe w języku publikacji: wyd., oprac., tł., red. dla książek wydanych w języku polskim i analogicznie: ed., vol., hrsg., bearb., Bd. etc.

INSTYTUT HISTORII PAN
PRZEDSTAWIA

ALEKSANDER ŁANIEWSKI

INTELEKTUALNE OBlicZA
**POLSKIEGO
ANARCHIZMU**
PRZEŁOMU XIX I XX WIEKU

AUGUSTYN WRÓBLEWSKI

JÓZEF ZIELIŃSKI

JAN WACŁAW MACHAJSKI

www.ihpan.edu.pl

<http://rcin.org.pl>